

KIRJALLINEN KYSYMYS 533/2013 vp

Kansalaisten oikeusturva ja korkeiden oikeudenkäyntikulujen kohtuullistaminen

Eduskunnan puhemiehelle

Siviilioikeudenkäyntien keskimääräiset oikeudenkäyntikulut Suomessa voivat olla tällä hetkellä jopa 8 000—9 000 euroa. Noin joka toisessa jutussa osapuolten yhteenlasketut oikeudenkäyntikulut ovat suuremmat kuin riideltävä rahallinen intressi.

Suomen perustuslaki lähtee siitä, että tarpeen vaatiessa ihmisen täytyy voida viedä asiansa oikeuteen. Useimmiten ongelmat liittyvät asumiseen liittyviin riitoihin. Tuntiveloitukseen perustuvat oikeudenkäyntikulut ovat Suomessa nyt sillä tasolla, että se uhkaa oikeusturvaa. Yksityishenkilön koko omaisuus voi olla jutun lopputuloksesta kiinni. Potentiaalinen ongelma on, että oikeutta ei uskalleta hakea, koska tappio oikeudenkäynnissä romuttaisi talouden. Rahalla saa Suomessa yritykset voittavatkin oikeudenkäyntinsä useammin kuin yksityishenkilöt.

Asianajajien tunti-laskutuksen mediaani sekä tuomioistuinasioissa että tuomioistuinten ulko-

puolella käsiteltävissä asioissa on tällä hetkellä 200 euroa ilman arvonlisäveroa. Riidattomien velkomisasioiden oikeudenkäyntikuluja alennettiin syyskuun 2012 alusta lähtien. Tämä ei kuitenkaan ratkaise niiden keskituloisten tilannetta, jotka yrittävät hakea itselleen oikeutta esimerkiksi hometalokauppojen yhteydessä. Tyypillisen hometaloriidan kulut voivat olla käräjäoikeudessa 15 000 euroa per osapuoli, ja hovioikeudessa vielä lisää. Yhteensä hometaloriidan oikeuskulut voivat olla 50 000 euroa, jotka häviävä maksaa.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Mitä hallitus aikoo tehdä kansalaisten oikeusturvan parantamiseksi ja oikeuskulujen kohtuullistamiseksi?

Helsingissä 12 päivänä kesäkuuta 2013

Jouko Jääskeläinen /kd

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Herra puhemies, olette toimit-
tanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kan-
sanedustaja Jouko Jääskeläisen /kd näin kuulu-
van kirjallisen kysymyksen KK 533/2013 vp:

*Mitä hallitus aikoo tehdä kansalaisten
oikeusturvan parantamiseksi ja oikeus-
kulujen kohtuullistamiseksi?*

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Oikeusturva ja sen tuottaminen on tällä hetkellä hyvin ajankohtainen aihe. Oikeusministeriön asettama neuvottelukunta on helmikuussa 2013 antanut ehdotuksensa oikeudenhoidon uudista-
misohjelmaksi vuosille 2013—2025. Ohjelma si-
sältää kymmeniä ehdotuksia oikeudenhoidon uu-
distamiseksi. Osa ohjelman sisältämistä ehdotuk-
sista on sellaisia, joilla toteutuessaan saattaa olla
vaikutuksia myös kansalaisille aiheutuviin oi-
keuskuluihin.

Oikeudenkäynnistä asianosaiselle aiheutuvia
kuluja voivat olla esimerkiksi asianosaisen omat
kulut ja avustajanpalkkiot, asianosaisen nimeä-
mille todistajille maksettavat todistajanpalkkiot
ja tuomioistuimen perimät käsittelymaksut. Li-
säksi asianosainen, joka häviää riita-asian, on
velvollinen korvaamaan kaikki vastapuolensa
tarpeellisista toimenpiteistä johtuvat kohtuulli-
set oikeudenkäyntikulut, jollei toisin säädetä.
Yksittäisissä asioissa oikeudenkäyntikulut koko-
naisuudessaan saattavat muodostua varsin suu-
riksi, vaikka tuomioistuinten perimät käsittely-
maksut ovat nykyisellään varsin vähäisiä.

Oikeuskulut eivät kuitenkaan aina jää asian-
osaisen itsensä vastattaviksi. Oikeusapulain mu-
kaista julkista oikeusapua annetaan valtion va-
roin henkilölle, joka tarvitsee asiantuntevaa apua

oikeudellisessa asiassa ja joka taloudellisen ase-
mansa vuoksi ei kykene itse suorittamaan sen
hoitamisen vaatimia menoja. Oikeusapua anne-
taan korvauksetta tai osakorvausta vastaan hen-
kilölle, jonka käyttövara ja varallisuus eivät ylitä
valtioneuvoston asetuksella vahvistettavaa mää-
rää. Kansalaisilla on myös mahdollisuus varau-
tua oikeudellisen avun tarpeeseensa oikeusturva-
vakuutuksella.

Oikeusavun kehittäminen on otettu hallitusoh-
jelmaan. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos on sel-
vittänyt julkisen oikeusavun kohdentumista ja
julkaisee vielä tämän vuoden aikana tutkimuk-
sen toisen osan, joka koskee oikeusturvavakuu-
tusta. Oikeusministeriö ottaa selvitykset huo-
mioon arvioidessaan oikeusavun kattavuutta.

Julkinen oikeusapu ja oikeusturvavakuutukset
eivät korvaa vastapuolen oikeudenkäyntikuluja,
jos oikeusapua saava henkilö tai vakuutuksenot-
taja häviää asiansa tuomioistuimessa. Vastapuo-
len oikeudenkäyntikulujen osalta lähtökohta kui-
tenkin on, että hävinneen asianosaisen korvaus-
velvollisuus ulottuu vain tarpeellisiin toimenpi-
teisiin ja kohtuullisiin kuluihin. Mikäli toimenpi-
teiden tarpeellisuus ja kulujen kohtuullisuus ei-
vät korvausvaatimuksessa toteudu, vaatimus voi-
daan riitauttaa. Nykyisenkin lain mukaan tuo-
mioistuin voi myös viran puolesta alentaa asian-
osaisen maksettavaksi tuomittavien oikeuden-
käyntikulujen määrää, jos niiden tuomitseminen
täysimääräisesti olisi kokonaisuutena arvioiden
ilmeisen kohtuutonta. Korvauksia oikeuden-
käyntikuluista voidaan myös jättää kokonaan
tuomitsematta, jos asia on ollut siten oikeudelli-
sesti epäselvä, että kantajalla on ollut perusteltu
syy oikeudenkäyntiin. Pääsääntö kuitenkin on ja
kuuluukin olla, että oikeudenkäynnin hävinnyt
henkilö on velvollinen korvaamaan vastapuolel-

le oikeudenkäyntiin liittyvistä tarpeellisista toimenpiteistä johtuvat kohtuulliset kulut.

Joissain tapauksissa riitainen asia saattaa olla ratkaistavissa myös muutoin kuin riita-asian oikeudenkäynnissä. Oikeudenkäynnissäkin tuomioistuin on velvollinen jo asian valmistelussa selvittämään, onko asiassa edellytyksiä sovinnolle. Nykyään on voimassa myös laki riita-asioiden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta yleisissä tuomioistuimissa. Sen mukaan asia,

joka ei ole tuomioistuimessa oikeudenkäyntiasiana käsiteltävänä, voidaan ottaa soviteltavaksi riidan osapuolen tai osapuolten hakemuksesta. Tuomioistuinsovittelulla pyritään asian sovinnolliseen ratkaisuun. Tuomioistuinsovittelun edellytyksenä on, että asia soveltuu soviteltavaksi ja sovittelu on tarkoituksenmukaista osapuolten vaatimuksiin nähden. Tuomioistuinsovitte-
lua on toistaiseksi käytetty oikeusturvakeinona melko vähän.

Helsingissä 27 päivänä kesäkuuta 2013

Oikeusministeri Anna-Maja Henriksson

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i 27 § i riksdagens arbetsordning har Ni, Herr talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spörsmål SS 533/2013 rd undertecknat av riksdagsledamot Jouko Jääskeläinen /kd:

Vad tänker regeringen göra för att förbättra medborgarnas rättsskydd och för att rättegångskostnaderna blir skäligare?

Som svar på detta spörsmål anför jag följande:

Rättsskyddet och rättsskyddsmedlen är ett ytterst aktuellt tema just nu. En delegation tillsatt av justitieministeriet överlämnade i februari 2013 sitt förslag till ett reformprogram för rättsvården för åren 2013—2025. Programmet innehåller tiotals förslag för att reformera rättsvården. En del av dessa förslag är sådana att om de genomförs kan de inverka även på de rättegångskostnader som åsamkas medborgare.

Kostnader som orsakas en part av en rättegång är t.ex. partens egna kostnader och biträdets arvoden, arvoden till vittnen som åberopats av parten samt domstolens handläggningsavgifter. Därtill är den part som förlorar ett tvistemål skyldig att ersätta alla motpartens skäligen rättegångskostnader som föranletts av nödvändiga åtgärder, om inte något annat bestäms i lag. I enskilda fall kan beloppet av de totala rättegångskostnaderna bli relativt stort, trots att domstolarnas handläggningsavgifter för närvarande är rätt låga.

Parten behöver dock inte alltid själv svara för sina rättegångskostnader. En person som behöver sakkunnig hjälp i en rättslig angelägenhet och som på grund av sin ekonomiska ställning inte själv kan betala utgifterna för att sköta saken kan enligt rättshjälpslagen beviljas offentlig rätts-

hjälp med statlig finansiering. Rättshjälp beviljas kostnadsfritt eller mot partiell ersättning den vars disponibla medel och förmögenhet inte överstiger ett belopp som fastställs genom förordning av statsrådet. Med tanke på ett eventuellt behov av rättslig hjälp kan medborgarna också ta en rättsskyddsförsäkring.

Enligt regeringsprogrammet ska rättshjälpsverksamheten utvecklas. Rättspolitiska forskningsinstitutet har utrett inriktandet av offentlig rättshjälp. Utredningens andra del, som gäller rättsskyddsförsäkringar, ska publiceras ännu i år. Justitieministeriet ska beakta dessa utredningar vid bedömningen av den offentliga rättshjälpens omfattning.

Offentlig rättshjälp och rättsskyddsförsäkringar ersätter inte motpartens rättegångskostnader, om rättshjälps- eller försäkringstagaren förlorar sitt mål i domstolen. När det gäller ersättningskyldigheten för motpartens rättegångskostnader är utgångspunkten dock att skyldigheten omfattar enbart nödvändiga åtgärder och skäligen kostnader. Om de åtgärder eller kostnader som anges i ersättningsanspråket inte kan anses nödvändiga eller skäligen, kan anspråket bestridas. Redan enligt den gällande lagen kan domstolen på tjänstens vägnar sänka beloppet av de rättegångskostnader som parten ska dömas att betala, om det bedömt som en helhet skulle vara uppenbart oskäligt att förplikta parten att ersätta motpartens rättegångskostnader. Domstolen kan också helt låta bli att döma ut ersättning för rättegångskostnaderna, om målet rättsligt har varit så oklart att käranden har haft grundad anledning till rättegång. Huvudregeln är och bör vara att den förlorande parten är skyldig att ersätta alla motpartens skäligen rättegångskostnader som föranletts av nödvändiga åtgärder.

I vissa fall kan det vara möjligt att avgöra ett tvistigt mål också genom något annat förfarande än rättegång. Också vid en rättegång är domstolen redan under förberedelsen skyldig att utreda om det i målet finns förutsättningar för förlikning. Lagen om medling i tvistemål och stadfästelse av förlikning i allmänna domstolar trädde i kraft år 2011. Enligt lagen kan en sak som inte är föremål för rättegång bli föremål för medling på

ansökan av en part eller parterna i tvisten. Genom medling i domstol eftersträvas en uppgörelse i godo. Förutsättningar för medling i domstol är att saken är lämplig för medling och att medling är ändamålsenlig med hänsyn till parternas yrkanden. Hittills har medling i domstol använts som rättsskyddsmedel i ganska liten utsträckning.

Helsingfors den 27 juni 2013

Justitieminister Anna-Maja Henriksson